

СТАН ОХОРОНИ ПРАЦІ ТА ПРОМИСЛОВОЇ БЕЗПЕКИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ВУГІЛЬНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

*Д.Ю. Самохвалов, А.Є. Григоренко, Головне управління Держпраці у Донецькій області,
Україна*

*І.А. Шайхлісламова, Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»,
Україна*

Наведено стан охорони праці та промислової безпеки на підприємствах вугільної промисловості Донецької області за результатами роботи Головного управління Держпраці у Донецькій області за перше півріччя 2019 року порівнюючи з попереднім роком. Виділені проблемні питання недотримання вимог техніки безпеки та охорони праці на піднаглядових вугільних підприємствах.

Створення належних безпечних умов праці у вугільній галузі є завданням державного рівня.

Безпека людей є безумовним пріоритетом діяльності Міністерства соціальної політики та підпорядкованих центральних органів виконавчої влади. Для вугільної промисловості, як для підприємств підвищеної небезпеки, найважливішим є запобігання виробничому травматизму, професійним захворюванням, аварійним ситуаціям та аваріям. Керівники підприємства під особисту відповідальність мають створити безпечні умови на кожному робочому місці.

Державна політика у сфері охорони праці базується, в першу чергу, на принципах пріоритету життя і здоров'я працівників, повної відповідальності роботодавця за створення належних, безпечних і здорових умов праці.

Державну політику у сфері охорони праці реалізують посадові особи центрального органу виконавчої влади під час відвідування підконтрольних підприємств (об'єктів), виробництв фізичних осіб, які відповідно до законодавства використовують найману працю, перевіряючи додержання законодавства з питань, віднесених до їх компетенції [1-3]. Контроль державного нагляду відбувається через планові та позапланові заходи, які здійснюються у формі перевірок, ревізій, оглядів, обстежень та в інших формах, визначених законом.

Метою роботи є навести аналіз стану охорони праці та промислової безпеки на підприємствах вугільної промисловості Донецької області, а саме: визначити найбільш розповсюджені місця виробничого травматизму, причини настання нещасних випадків та санітарно-гігієнічної ситуації, щодо проведення періодичних медичних оглядів та професійного добору працівників шахт.

Для цього необхідно виконати аналіз видів факторів впливу на безпеку робіт у підземних умовах, зробити кількісний аналіз стану охорони праці та промислової безпеки на підприємствах вугільної промисловості Донецької області та надати порівняльну оцінку з попереднім роком.

Основною метою державного нагляду є виявлення порушень та недоліків під час здійснення перевірок суб'єктів господарювання. Порівнюючи перше півріччя 2019 з 2018 роками (рис. 1) управлінням гірничого нагляду Головного управління (ГУ) Держпраці у Донецькій області проведено перевірок більше, при цьому порушень виявлено менше.

Під час здійснення контрольних повноважень у першому півріччі 2019 року посадовими особами управління гірничого нагляду ГУ Держпраці у Донецькій області притягнуто посадових осіб об'єкта нагляду до відповідальності за порушення законодавства про працю у порівнянні з 2018 роком такого ж періоду менше (рис 2.). Питання порядку застосування адміністративної відповідальності у вигляді адміністративного стягнення (штрафу) регулюються [Кодексом України про адміністративні правопорушення](#) (КпАП) [4].

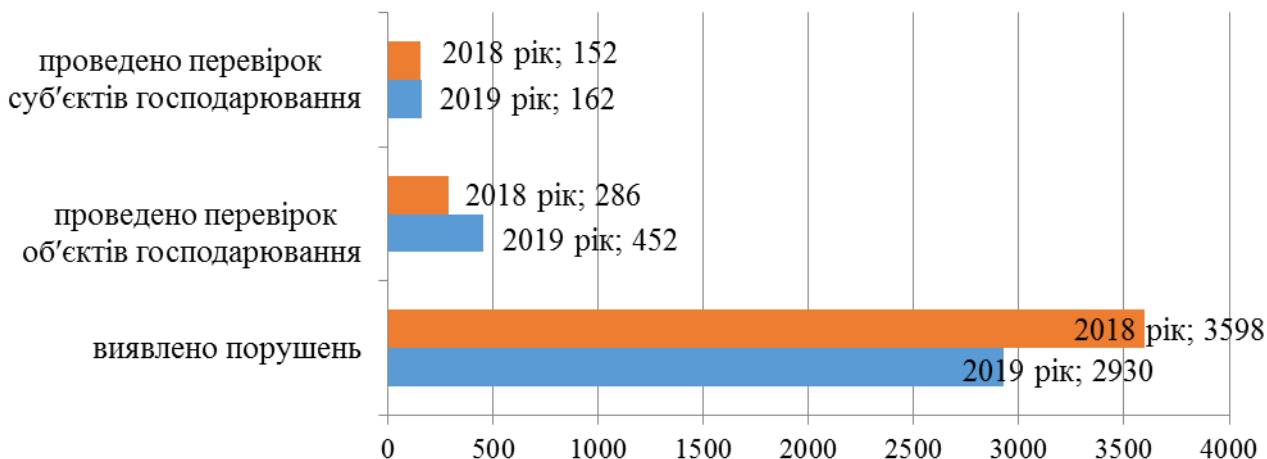

Рисунок 1 - Показники наглядової діяльності щодо проведення перевірок і виявлення порушень з питань додержання законодавства у сфері охорони праці та промислової безпеки по управлінню гірничого нагляду ГУ Держпраці у Донецькій області

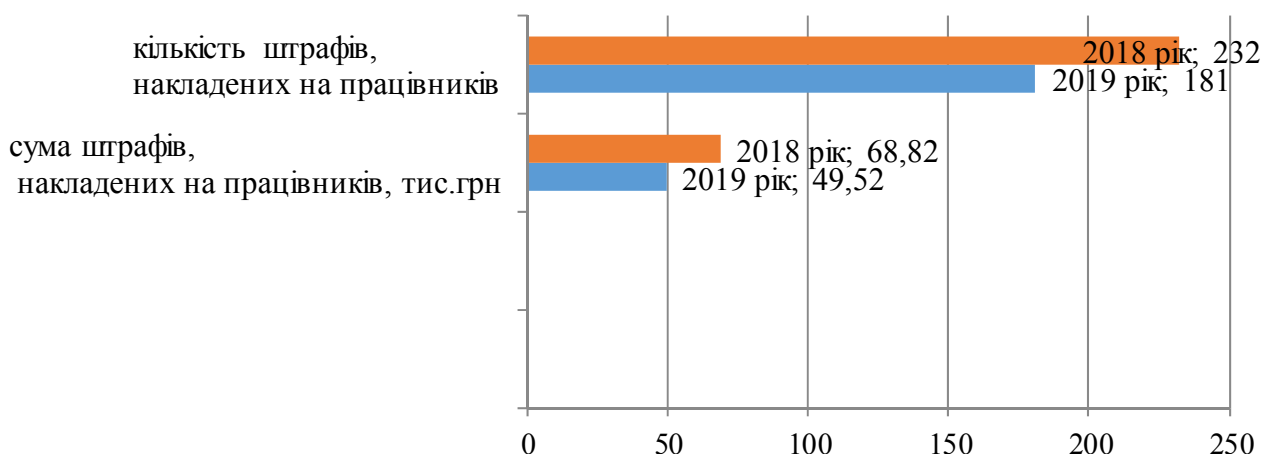

Рисунок 2 - Показники наглядової діяльності щодо адміністративного стягнення за порушення законодавства про працю по управлінню гірничого нагляду ГУ Держпраці у Донецькій області

Перелік питань віднесених до компетенції посадових осіб Держпраці та їх територіальних органів для здійснення планових заходів державного нагляду у сфері промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду затверджені наказом Міністерства надзвичайних ситуацій України від 11.08.2011 № 826 [5]. Нижче наведено аналіз стану охорони праці та промислової безпеки на підприємствах вугільної промисловості Донецької області за окремими питаннями.

Треба відзначити, що окрім існуючих природних факторів впливу на безпеку робіт у підземних умовах, низького рівня технічного й технологічного забезпечення, небезпечні виробничі чинники посилюються низьким ступенем механізації допоміжних робіт, недостатнім забезпеченням гірників засобами доставки до робочих місць, незадовільним станом гірничих виробок і низьким рівнем організаційно-виробничих процедур, трудової і виробничої дисципліни та заходів з охорони праці.

Аналіз виконувався за перше півріччя 2019 року і станом на 01.07.2019 року на вугільних підприємствах піднаглядних Головному управлінню Держпраці у Донецькій області

зафіксовано 152 випадків виробничого травматизму (що на 28 випадків або 15,6 % менше ніж у 2018р.), в тому числі 6 нещасних випадки зі смертельним наслідком (що на 2 випадки або 25% менше ніж у 2018р.)

Зокрема, щодо смертельного травматизму на піднаглядних підприємствах:

- 27.02.2019 р. на ВП «Шахта «Центральна» ГП «Торецьквугілля» гірник поверхні ІІ-розряду поверхневого технологічний комплекс;

- 14.06.2019 р на ВП «Шахта «Центральна» ГП «Торецьквугілля» машиніст гірничовиймальних машин;

- 03 квітня 2019 р. на ТОВ «ДТЕК Добропіллявугілля» ВСП «Шахтоуправління Білозерське» шахта «Новодонецька» при виконанні робіт з доставки матеріалів по північному корінному відкаточному штреку пласта Із гор. 320 м., в результаті сходу з колії площадки з навантаженою конструкцією стрічкового конвеєра був притиснутий до рам аркового кріплення заступник начальника дільниці ШТ-2;

- 13.04.2019 р. ПГПД №1 ВСП «Гірниче управління» ТОВ «Шахтобудівельна компанія» 3 робітника впали у зумпфову частину вентиляційного стволу №3, смертельно травмований прохідник 5 розряду дільниці ПГПД №1;

- 12.06.2019 р. на дільниці КТ-11 ПРАТ «ШУ «Покровське» смертельно травмований МПУ;

12.06.2019 р. на дільниці МДО-1 ПРАТ «ШУ «Покровське» при веденні робіт з доставки матеріалів дизелевозом DLZ 110F смертельно травмований ГРОВ.

Виконуючи аналіз настання нещасних випадків на підприємствах вугільної промисловості Донецької області за І півріччя 2019 року, керуючись класифікатором причин настання нещасного випадку, додаток 4 до Порядку [6] слід зазначити, що:

технічні причини складають 28,77% від загальної кількості, зокрема:

- конструктивні недоліки, недосконалість, недостатня надійність транспортних засобів – 0,68%;

- неякісне розроблення або відсутність проектної документації на будівництво, реконструкцію виробничих об'єктів, будівель, споруд, інженерних комунікацій, обладнання, устаткування тощо – 0,68%;

- недосконалість технологічного процесу, його невідповідність вимогам безпеки – 3,42%;

- незадовільний технічний стан – 0,68%

- незадовільний технічний виробничих об'єктів, будівель, споруд, інженерних комунікацій, території – 14,38%;

- незадовільний технічний засобів виробництва – 5,48%;

- незадовільний стан виробничого середовища - 0,68%

- інші – 2,74%.

Так, найбільш розповсюджена технічна причина настання нещасних випадків на робочих місцях – незадовільний технічний стан виробничих об'єктів, будівель, споруд, інженерних комунікацій;

організаційні причини складають 58,22% від загальної кількості, зокрема:

- відсутність або неякісне проведення інструктажу – 1,37%;

- порушення технологічного процесу – 7,53%;

- порушення вимог безпеки під час експлуатації обладнання, устаткування, машин, механізмів тощо – 2,05%;

- порушення вимог безпеки під час експлуатації транспортних засобів – 6,16%;

- незастосування засобів індивідуального захисту – 0,68%;

- порушення трудової і виробничої дисципліни – 4,11%;

- невиконання посадових обов'язків – 8,9%;

- невиконання вимог інструкцій з охорони праці – 26,71%;

- інше – 0,68%.

Так, найбільш розповсюджена організаційна причина настання нещасних випадків на робочих місцях – невиконання вимог інструкцій з охорони праці;

психофізіологічні причини складають 13,01% від загальної кількості, зокрема:

- алкогольне, наркотичне, токсикологічне сп'яніння -1,37%;
- особиста необережність потерпілого – 11,64%.

Так, найбільш розповсюджена психофізіологічна причина настання нещасних випадків на робочих місцях – особиста необережність потерпілого.

Щодо причин настання нещасних випадків на підприємствах вугільної промисловості зі смертельним наслідком, найбільш розповсюджені *технічні причини* (75% від загальної кількості): конструктивні недоліки, недосконалість, недостатня надійність транспортних засобів – 25%; неякісне розроблення або відсутність проектної документації на будівництво – 25%; незадовільний технічний засобів виробництва – 25%. Серед *організаційних причин* – невиконання посадових обов'язків (25%).

Для більш детального аналізу виробничого травматизму, було проаналізовано виробничий травматизм з огляду на те, якими особами було допущено порушення вимог законодавства про охорону праці:

- визнано роботодавця або призначених посадових осіб – 49,33%;
- визнано потерпілого – 50,66%.

Порівнюючи кількість нещасних випадків, за однакові періоди 2018 та 2019 років, відповідно до місця виникнення нещасного випадку (таблиця 1), можна зазначити, що суттєво зменшився травматизм в очисних вибоях (на 13 випадків або на 31,7%) та на поверхні (на 15 випадків або на 25%). Зріст рівня виробничого травматизму спостерігається у інших виробках на 3 випадки або на 3,9%.

Таблиця 1 – Кількість нещасних випадків на гірничих підприємствах за місцем виникнення

Місце виникнення нещасного випадку												РАЗОМ		
На поверхні			В підземних гірничих виробках											
			Очисні вибої			Підготовчі вибої			Інші виробки					
2018	2019	+/-	2018	2019	+/-	2018	2019	+/-	2018	2019	+/-	2018	2019	+/-
Державні підприємства														
18	12	-6	10	11	1	3	3	0	47	43	-4	78	69	-9
Колективні підприємства														
4	0	-4	1	0	-1	0	0	0	1	3	2	6	3	-3
Приватні підприємства														
20	15	-5	30	17	13	17	12	-5	29	34	5	96	78	-18

Слід зазначити, що на підприємствах приватної форми власності спостерігається зменшення травматизму – на 18 випадків менше ніж у минулому році або на 18,6%. На підприємствах державної форми власності кількість постраждалих зменшилась на 9 осіб, або на 11,5%, на колективних – на 3 особи, або на 50%.

Також необхідно звернути увагу на ситуацію, що склалася з забезпеченням підприємств саморятівниками, проведенням практичного тренування в саморятівниках у спеціальних «димових камерах». При необхідній на державним підприємствам плановій кількості 13352 одиниць, фактично у наявності – 7999 одиниць, що складає 59,9% забезпеченість саморятівниками по державним підприємствам. Стан навчання працівників вугільних підприємств у «димовій камері» по державним підприємствам при плані – 5948 осіб, фактично пройшли навчання – 685 осіб, що складає 11,5% від потреби у проходженні навчання у «димовій камері» по державним підприємствам. Слід нагадати, що однією з

причин великої кількості загиблих шахтарів під час аварії на шахті «Степова» ДП «Львіввугілля», що сталася 2 березня 2017 року, було саме те, що працівники не змогли своєчасно включитися у саморятівник.

У вугільній промисловості, на шахтах державного сектору залишається надзвичайно складною санітарно-гігієнічна ситуація, щодо проведенням періодичного медичного огляду працівників шахт. Близько 70% працівників галузі працюють в шкідливих умовах. На шахтах залишається значною доля важкої фізичної праці. За результатами перевірок відмічено низьку забезпеченість робітників спецодягом, спецвзуттям, засобами індивідуального захисту.

У 2019 році періодичному медичному огляду по державним підприємствам вугільної промисловості області підлягають 5004 працівника, фактично пройшли медогляд 926 працівників, що становить 18,5% від загальної кількості, а на деяких шахтах профогляди не проводяться по 2-3 роки. Взагалі медичні огляди не проводяться належним чином, немає дієвої системи професійного відбору для роботи в особливо шкідливих та небезпечних умовах праці. Лише тільки протягом поточного періоду 2019 року на ДП «Мирноградвугілля» сталося 3 випадки погіршення стану здоров'я працівників, що призвели до летального наслідку, з них 2 випадки сталися в підземних гірничих виробках. Всі ці працівники не пройшли своєчасно медогляд. У той же час виявлення хворих під час проведення профоглядів становить лише 1,5-3,0%. При цьому недостатня увага приділяється профілактичній роботі. Через відсутність фінансування на багатьох підприємствах перестали функціонувати інгалятори та фотарії, скорочена мережа санаторіїв-профілакторіїв, що знаходилися на балансі підприємств галузі.

Аналізуючи загальний стан охорони праці та промислової безпеки на підприємствах вугільної промисловості Донецької області можливо виділити проблемні питання:

- використання застарілого гірничого обладнання;
- відсутність забезпечення необхідного оперативного контролю за станом охорони праці при нестабільному режимі роботи підприємств;
- нормативні акти з охорони праці, що стосуються гірничої промисловості не охоплюють у повному обсязі вимоги діючого законодавства;
- низький рівень ознайомлення з інструкціями за професією, або недбале ставлення до виконання технологічного процесу робітниками;
- недостатнє фінансування питань охорони праці та санітарно-гігієнічної ситуації;
- недостатня кількість фахівців у вугільній промисловості через втрату престижності шахтарської праці.

Виходячи з вище викладеного, із-за недофінансування заходів техніки безпеки та охорони праці, заборгованість по заробітній платі в купі з законодавчими обмеженнями на здійснення державного нагляду у цій вкрай важливій сфері, призводять до чисельних систематичних порушень та недотримання найнеобхідніших вимог виробничої безпеки, чим порушується Конституційне право працівника на безпечну працю [7] та Закон України «Про охорону праці» [1].

Список літератури

1. Закон України «Про охорону праці»
2. Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності».
3. Положення Про Державну службу України з питань праці: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 11 лютого 2015 р. № 96.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення.
5. Наказ МНС України Про затвердження Положення про організацію та здійснення державного гірничого нагляду, державного нагляду (контролю) у сфері промислової безпеки та охорони праці в системі Держгірпромнагляду України та уніфікованої форми Акта перевірки суб'єкта господарювання (виробничого об'єкта) від 11.08.2011 № 826.
6. Порядок проведення розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві, затверджений постановою КМУ від 30.11.2011 р. № 1232.
7. Конституція України.